

S.P.Q.R.

ROMSELSKABET

- Udflugt til Nysø mm
- Colosseum

Vi har nu endelig gennemført de første arrangementer efter Coronaens anden bølge satte ind i efteråret og igen hindrede alle aktiviteter.

Vi har således kunnet mærke både stor tilfredshed med arrangementernes faglige og romerske indhold, men så sandelig også gensynsglæde medlemmerne imellem ved vores tre nylige arrangementer, dels omvisningen på Assistens kirkegård og dels byvandringerne i det indre København i Thorvaldsens fodspor. Det har været meget dejligt at opleve.

Efter sommerferien fortsætter vi med yderlig fejring af 250-året for Thorvaldsen, idet vi som en nyskabelse arrangerer en 1-dags bustur til bla. Thorvaldsensamlingen på Nysø og Jungshoved kirke.

Dette nyhedsbrev er nr 18 i en serie af særlige Corona nyhedsbreve. Da situationen omkring Corona heldigvis nu er væsentligt ændret, stopper vi med disse udvidede nyhedsbreve og vender tilbage til egentlige nyhedsbreve med oplysninger om kommende arrangementer.

Det er dog vores indtryk, at mange medlemmer har været glade for Coronabrevene. Vi vil derfor med mellemrum udsende separate ”Romerbreve” med længere historiske og aktuelle bidrag fra og om Rom og romerne.

God sommer
Mogens Bang
Formand

Udflugt til Gjorslev gods, Vester Egede kirke, Villa Galina, Nysø og Jungshoved kirke.

Romselskabet S.P.Q.R. fejrer 250-året for billedhuggeren Bertel Thorvaldsen med en bustur til Gjorslev gods, Vester Egede kirke, herregården Nysø og Junghoved kirke den 20. august 2021.

I mere end 40 år arbejdede billedhuggeren Bertel Thorvaldsen i Rom, hvor han skabte en lang række værker, der gav ham et internationalt ry og bragte hans værker vidt omkring. Han var sin tids mest berømte billedhugger i Europa.

Men også rundt om i Danmark kan værker fra Thorvaldsens hånd træffes. På Gjorslev gods blev en sal i den i 1843-45 nyopførte fløj udsmykket med en kopi af Alexander-frisen. Frisen skabte Thorvaldsen oprindeligt til en sal i Quirinalpaladset i Rom.

Siden 1859 har en gipskopi af Thorvaldsens Kristusskulptur prydet Vester Egede kirkes alter. Den originale Kristusfigur skabte Thorvaldsen i Rom og til opstilling på alteret i Vor Frue kirke, København.

På herregården Nysø stillede den resolute baronesse Christine Stampe fra 1839 lokaler til rådighed for Thorvaldsen og bortførte derved den aldrende billedhugger fra det københavnske selskabsliv, hvis fejrede hovedperson han var blevet efter sin hjemkomst fra Rom. På Nysø gav baronessen ham arbejdsro og en omsorgsfuld familiekreds. Derfor huses i dag på Nysø den fine Thorvaldsenssamling.

Altertavle. Jungshoved kirke

Busturen er en heldagsudflugt, hvor vi besøger Gjorslev gods, Vester Egede kirke, herregården Nysø og Jungshoved kirke. Frokost spises på restaurant Villa Galina, i skoven tæt ved Gisselfeld Kloster.

Afgang fra P-pladsen ved Sjælør station fredag den 20. august 2021 kl. 09:00, og forventet hjemkomst er kl. 18:00. På P-pladsen er det muligt at parkere sin bil gratis i 12 timer. Pris for udflugten er 620,- kr for medlemmer af Romselskabet. Prisen for udflugten er 700,- kr for ikke-medlemmer. Der er 40 pladser på udflugten. Coronapas vil antageligt være påkrævet.

Prisen dækker for:

- bustur
- entré og rundvisning på Gjorslev gods, Alexandersalen
- frokost med et glas vin, en øl eller en vand
- entré, rundvisning, havevandring samt en kop kaffe/te på herregården Nysø
- besøg i Vester Egede og Jungshoved kirkler

Tilmelding sker til Ingrid Wass på mail: ingrid.wass@natmus.dk, og betaling sker til Romselskabets konto i Jyske Bank, regnr. 7854 kontonr. 13 61 115.

Program

09.00	Afgang Sjælør station til Gjorslev gods
10:00 - 10:45	Gjorslev gods. Alexander-frisen
11.30 - 11.50	Vester Egede kirke. Kristus som alterudsmykning
12:00 – 13:15	Frokost Villa Galina
13.45 – 14. 45	Nysø Hold 1. Rundvisning i Thorvaldsen-samlingen Kaffe
14.45 – 15.45	Nysø Kaffe Hold 2. Rundvisning i Thorvaldsen-samlingen
16:15 - 16.45	Jungshoved kirke. Alteret og døbefonten
16.45	Afgang fra Jungshoved kirke
18.00	Ankomst til Sjælør station

Colosseum

Af Thyge C. Bro

Colosseum er for de fleste indbegrebet af antikkens Rom, hvis ikke Rom til alle tider. Ifølge ordsproget om Colosseum: Falder Colosseum; falder Rom; og jorden går under!

Det er et af det antikke Roms mest bemærkelsesværdige bygninger, der måske kun kan overgås af Pantheon. Eller de ligger fuldt og helt på linje.

Colosseum var en konsekvens af, at Vespasian gik sejrrigt ud af borgerkrigen og tre-kejseråret 69 e.Kr. Rom var i bedste fald hærget af ikke kun borgerkrigen, men også af Neros mere og mere vanvittige måde at være kejser på. Rom brændte i 64 e.Kr., og byen lå for en stor dels vedkommende forsat i ruiner, genopbygningen af boliger til befolkningen var i gang, men det var på bekostning af Neros sidste vanvittige indfald: Det Gyldne Hus!

Vespasian satte gang i genopbygningen af Rom med en lang række store offentlige arbejder, hvor Colosseum var det største, og med den største afledte effekt på såvel byen som indbyggerne.

Navnet

Navnet Colosseum er af nyere dato, og den første, der benyttede navnet Colosseum, var den engelske munk Beda (672 – 735) engang i 700-tallet. Han besøgte aldrig selv Rom, men han havde talt med folk, der havde været i byen. Navnet tilskrives en sprogforvirring omkring den kolossale statue af kejser Nero (54 – 68 e.Kr.), der var støbt i bronze og var omkring 30 meter høj.

Den fik senere sit portræt udskiftet med solgudens, inklusive strålekrans. Opgaven blev gjort lettere, fordi kejser Nero oprindeligt var fremstillet som solguden Sol Invictus, hvorfor det var et spørgsmål om at ændre portrættet, det vil sige at gøre det neutralt. Statuen stod oprindeligt i indgangen til Neros Gyldne Hus på Esquilin højen. Dengang Neros Gyldne Hus blev sløffet, blev statuen flyttet. Fundamentet fra statuen kan fortsat ses på stedet.

Neros Gyldne Hus

Colosseum blev bygget, hvor der i forbindelse med Neros Gyldne Hus lå en mindre sø. Vi kender i dag ruiner, der må betragtes som rester af dette hus. Husets forhistorie er, at efter Rom blev ramt af en omfattende brand i 64 e.Kr., som lagde store dele af byen øde, beslaglagde Nero 80 hektar af byens areal; og det er værd at huske, at det antikke Rom var meget mindre, fordi den lå indenfor den såkaldte Serviusmur. Det gav tidligt anledning til mistanke om, at Nero stod bag branden, og at han populært sagt spillede på sin lyre, mens han betragtede flammerne. Men det er aldrig dokumenteret. Huset strakte sig fra Palatins østlige skråninger, over Forum dalen til Esquilins sydlige del og videre over på Caeliums nord- og vestside; som sagt med en sø i midten. Der er grund til at formode, at huset aldrig blev bygget færdigt; oprøret mod Nero overhalede byggeriet.

Vi kender reelt kun huset via Svetons beskrivelser (Nero og Otho), hvor han beskriver flere kilometer lange søjlegange; søen, der lignede havet, der var omgivet af bygninger, der var lavet som byer; der var mindre villaer med marker, vingårde og græsgange; skove fulde af

alle slags dyr. Nogle af rummene var beklædt med guld, besat med ædelsten og perlemor. I spisesalen var lofter af elfenben med mobile paneler, hvorfra blomster og parfume kunne drysse ned på gæsterne. Den største spisesal var rund, og den kunne rotere som jorden kontinuerligt dag og nat. Da Nero indviede huset, gjorde han det med ordene, at nu kunne han leve i et hus værdigt for et menneske.

Nero overgik med bygningen af Det Gyldne Hus alt inden for storhedsvanvid, og indbyggerne i Rom var rasende. Efter Neros død i 68 e.Kr. kom dette til udtryk i, at han blev idømt den strengeste straf af alle: *Damatio Memoriae*, det vil sige fordømmelse af hans eftermælet. Det er blandt andet derfor, at der ikke er bevaret specielt mange portrætter af Nero. De blev alle ødelagt eller hugget om!

Tiden efter Nero var præget af borgerkrige, hvor først tre tidligere centrale embedsmænd og hærførere hver for sig søgte at tiltvinge sig kejserværdigheden: Galba, Otho og Vitellius. Men de havde ikke regnet med Vespasian, der var sendt til Palæstina med tilgrænsende lande for at slå et oprør ned. Vespasian rådede over en stor og veltrænet hær kombineret med, at han kontrollerede sejladsen med korn til Rom fra Ægypten.

Vespasian

Han hed Titus Flavius Vespasianus (17. november 9 – 23. juni 79 e. Kr.), og han var kendt som Vespasian. Han var romersk kejser 69 - 79 e.Kr., og som grundlægger af det Flaviske dynasti.

Han var den første, der kom fra provinsen, som blev Roms kejser. Han stammede fra en familie i Norditalien, der muligvis var af etruskisk afstamning.

Familien tilhørte ridderstand, og han var et eksempel på, at det ikke forhindrede kvalificerede medlemmer af denne social klasse at komme til tops.

Han blev født i Falacrina i 9 e.Kr. som søn af Flavius Sabinus og Vespasia Polla. Faren var tolder, og Vespasian gjorde karriere som embedsmand via *Cursus Honorem*. Ligesom han gjorde tjeneste i hæren, hvor han deltog i kejser Claudius invasion af England.

Vespasian faldt på et tidspunkt i unåde under Nero, fordi han faldt i søvn, mens Nero optrådte med musik og sang. Han blev ikke desto mindre sat i spidsen for den hær, som i 66 e.Kr. slog et jødiske oprør ned i Palæstina.

Han blev udråbt til kejser af sin hær, hvorefter han forlod Palæstina med en del af hæren, hvor han besejrede Vitellius og dennes tilhængere i december 69 e.Kr.

Vespasian regerede i ti år, og perioden var præget af orden, hvor der blev rettet op økonomien i Romerriget efter mange års tyranni og korrupsion. Han gennemførte store besparelser, han lod store dele af Neros Gyldne Hus rive ned; og han levede selv spartansk.

Der blev indført nye skatter, hvor skatten på den urin, som valkerne indsamlede af hensyn til vask af uldtøj, nok er den mest kendte, om ikke andet for bemærkningen: penge lugter ikke. Han forbedrede retsplejen; og embedsmænd blev udnævnt ud fra kvalifikationer.

Som regent optrådte Vespasian behersket, undgik tyranmanerer og ødselhed, ligesom han styrede hæren med en fast hånd. Han omtales som en jævn og ligefrem mand, og han var den eneste af de romerske kejsere, der havde humoristisk sans, samtidig med at han havde et

afslappet forhold til sin egen status. Han foretrak, at personer, der kom i audiens, lugtede af hvidløg fremfor de duftede af perfume. Og smiger havde ingen effekt, snarere tværtimod.

Han underdrev sin egen stilling, hvilket af mange er taget som et udtryk for, at han ikke var nogen stor statsmand, men han blev en meget vigtig person i kejsertiden, fordi hans styre lagde grunden til over hundrede års både fredelig og stabil kejsermagt. Herfra lige undtaget de år, hvor sønnen Domitian (81 – 96 e.Kr.) blev mere og mere præget af forfølgelsesvanvid.

Militære begivenheder prægede Vespasians regeringstid, dels det oprør, som han selv nedkæmpede og dels det senere jødiske oprør, som blev knust af sønnen Titus med indtagelsen og ødelæggelsen af Jerusalem i 70 e.Kr., samt belejringen og indtagelsen af klippen Masada. Disse krige medførte et enormt krigsbytte, der blev brugt til de offentlige arbejder, som han og sønnerne satte i gang i Rom.

Vespasian påbegyndte byggeriet af Colosseum og det ny kejsersfora Forum Pacis. Titus færdigbyggede og indviede Colosseum; han byggede et stort badeanlæg ovenpå resterne af Det Gyldne Hus og påbegyndte byggeriet af et tempel for den guddommelige Vespasian. Domitian færdigbyggede dette tempel; han opstillede en æresbue for Titus; byggede det store paladskompleks på Palatin; et stadion, i dag Piazza Navona; og han påbegyndte byggeriet af endnu et Forum, som reelt har tre navne Domitians Forum, men da Domitian var en skidt knægt i sine sidste år, kendes det også som efterfølgeren Nervas Forum, men det er i dag bedst kendt som Forum Transitorium eller Gennemgangsforum.

Colosseum set fra Palatin med Forum Romanum i forgrunden.

Colosseum

Det Flaviske Amfiteater blev bygget i dalen mellem Caelian, Esquilin og Palatin, hvor der engang lå en sø, der fik vand fra et mindre vandløb, der ved byggeriet blev afvandret til Cloaca Maxima. Området havde været tæt bebygget siden det 2. århundrede f.Kr., og beboerne i området fik drikkevand via akvædukten Aqua Claudia. Placeringen af Colosseum var noget

atypisk, fordi alle de amfiteatre, som vi ellers kender fra tiden, var bygget i udkanten af byområdet. Men Vespasian må have ønsket, at byggeriet skulle være en del af iscenesættelsen af ham selv og kejsermagten!

Byggeriet blev påbegyndt i 72 e.Kr. ved, at søen blev drænet, og der blev piloteret ned i ti meters dybde, så det står på et solidt fundament. Amfiteatret har en grundplan, der har form som en ellipse; denne grundplan er fremkommet ved, at arkitekten har tegnet en cirkel med diameteren 156 meter, som er bygningens største brede. Dernæst er cirklen parallelforskuet i begge retninger af, hvad der skulle blive bygningens længde indtil den endelig længde på 189 meter var nået. Dermed var der en ellipseformet bygning på 189 gange 156 meter med et grundareal på 24.000 kvadratmeter; og en omkreds på 545 meter. Ydermuren var 48 meter høj.

Den bærende konstruktion bestod af otte rækker af piller af travertin, tuf og kalksten, hvor den stenart med den største bæreevne var nederst. Alene i den yderste række af bærende piller sammen med det øvrige murværk, der kom til at udgøre facaden, indgik 100.000 kubikmeter travertin, der blev holdt sammen af over 300 tons jernklammer, som var forsejlet med bly. De mange huller i murværket skyldes senere tiders forsøg på at hente først og fremmest blyet ud til brug for geværkugler. De romerske ingeniører kunne ikke beregne belastninger; de måtte prøve sig frem og stole på tidligere tiders erfaringer.

Facaden består af tre etager med hver 80 buer, hvori der indgår halvsøjler efter det princip, som blev indført allerede i græsk hellenistisk arkitektur. Den nederste række er doriske halvsøjler, dernæst følger joniske og korintiske; og på den øverste etage er det korintiske pilastre. Helt øverst på muren kan ses resterne efter de 240 base, der skulle bære de master, som skulle bruges til opspænding af solsejlet. I alle åbningerne i anden og tredje etage stod engang en statue, der formodes at have været af guder og helte fra den romerske mytologi. De 80 buer i stueetagen fungerede som ind- og udgang, hvor de 76 var til de almindelige tilskuere, og fire var reserveret kejseren med familie og øvrige følge, desuden havde de valgte embedsmænd, ledende senatorer og vestalinderne egen indgang. Desuden var der to indgange til de optrædende mennesker og dyr.

Alle indgangene var nummererede, og de stod i forbindelse med et system af trapper, hvor det var sikret, at alle ikke skulle bruge de samme trapper. Trapperne søgte at holde tilskuerne til de enkelte sektioner adskilt, fordi det var den sikreste måde at have styr på de mange mennesker. De almindelige tilskuere fik en billet i form af et potteskår, der angav indgang, etage og område i tilskuerområdet.

Tilskuerne sad som et spejlbillede på det romerske samfunds socialklasser med senatorerne nederst med det bedste udsyn; dernæst kom ridderne; fulgt af de borgere, der fortsat opfyldte formuekrav til at stille til militærtjeneste som selvbeklæder; bag dem sad øvrige borgere; og allerøverst var en blandet skare af ikke-borgere, frigivne slaver, slaver og kvinder!

Som et supplement til denne opdeling var der sørget for særlige siddepladser til fremmede besøgende som ambassadører; soldater på orlov; præster; de to højeste socialklassers sønner i selskab med deres pædagog og andre lignende.

Det anslås som et realistisk bud, at der kunne sidde omkring 45.000 tilskuere i Colosseum, dertil kom omkring 5.000 ståpladser. Tilskuerområdet var bygget i tegl og beton i et meget

præcist sammenvævet system af buer og hvælv. Der var en række indre gange, der hjalp på fordelingen af tilskuerne, der i dag kun er mere eller mindre bevaret i anden etage og i dele af tredje etage, men igen deres dimensioner var tilpasset, det forventede antal personer, der skulle passere igennem i den ene eller anden retning. Vi formoder, at tilskuerne sad på marmorsæder, men vi ved ikke præcist, hvordan de så ud. Det lille rekonstruerede område, der i dag kan ses, er et mere eller mindre kvalificeret forslag. Det antages, at de øverste etagers sæder var lavet af træ.

Byggeriet var nået op til tredje etage, da Vespasian døde i 79 e.Kr., og den ældste søn Titus færdiggjorde byggeriet i 80 e.Kr. Indvielsen fandt sted sent i 80 eller snarere i 81 e.Kr.

Colosseum blev ikke kun bygget af slaver, hverken jødiske fanger fra oprøret eller andre slaver. Det var ikke Vespasians idé. Byggeriet var et offentligt arbejde, der skulle give en så stor del af Roms arbejderklasse som muligt noget at stå op til om morgenen, og ikke mindst give dem penge mellem hænderne, som de selv kunne bruge. Arbejde af denne art kræver rigtig mange faglærte håndværkere som stenhuggere, billedhuggere, tømre, murer, malere, smede, rørleggere og en lang række hjælpefag som stilladsarbejdere, metalsmeltere, værktøjsmagere, beton- og pudsblendere for blot at nævne nogen; og dertil kom alle arbejdsmændene, håndlangerne, kranfolk og mange andre. Der indgik uden tvivl slaver, men det er her alle skal huske, at slaver i Romerriget ikke var noget med etnicitet; det var en begrænsning i social udfoldelse. Fysisk arbejde var hårdt for alle; fri eller ikke-fri!

Der boede på Vespasians tid mindst en million mennesker i Rom, hvilket uden tvivl er lavt sat; en og en kvart million er formodentlig nærmere sandheden. Vi må regne med, at omkring 60 % af befolkningen tilhørte arbejderklassen. Det giver en anslået arbejdsstyrke på mindst 350.000 mand. Mindst 10 % af dem var beskæftiget med at modtage og fordele fødevarer til befolkningen, hvor det meste givetvis blev båret rundt på ryggen af arbejderne, fordi mange gader var alt for smalle til vogne. Andre måske 30 – 35 % af befolkningen var selvstændige indenfor dagligvarehandel, mindre værksteder til varefremstilling alt fra metal over tekstil til andet af personligt forbrug. I denne gruppe var mange en del af middelklassen sammen med de større håndværksmestre og lignende. I denne del af arbejdsstyrken eller servicesektoren indgik kvinder modsat i byggeriet. Kvinderne kunne også arbejde i andre dele af servicesektoren, som vi i dag samlet set ville kalde små- og mellemstore virksomheder med maksimalt fem ansatte; mand eller kvinde; fri, frigiven eller slave; ligesom børnene hjalp til!

Vi kan af hensyn til en beregning af arbejdere, der var involveret i byggeriet antage, at der var mindst 10.000 mand i gang på byggepladsen. Antager vi, at der for hver mand, som arbejdede på byggepladsen og deltog i byggeriet, var der fem andre, der skulle sikre, at han fik mad og drikke; tøj på kroppen; sandaler på fødderne; og tag over hovedet; for kun at nævne de mest bæssale behov, der skulle dækkes. Daglønnen var minimum en romerske dinar eller fire sestersier eller 16 as, og den var formodentlig højere om ikke andet for mestre og tilsvarende; og lønnen blev betalt til alle uanset rang og stand. Ejeren fik slavens løn, men slaver havde også behov, der skulle dækkes. Vi kender noget til prisniveauet, så en familie på fire kunne overleve på denne løn. Et modius korn, det vil sige godt syv kilo hvede kostede 10 as; et bægre billig vin kostede to as eller fire as, hvis det skulle være af en bedre kvalitet; en gang biksemad eller dagens suppe kostede en as i en termopolium eller den lokale take-away; en ny tunika kostede fire sestersier.

Vi skal oven i denne arbejdsstyrke lægge alle dem, der transporterede alle former for byggematerialer og hjælpemidler frem til byggepladsen. Det skete i tunge arbejdsvogne, som blev trukket af stude, der var den eneste trækraft til meget tunge byrder. Det kunne heste ikke bruges til, fordi det optimale seletøj endnu ikke var opfundet.

Vi ved fra Cato den Ældre, at en kornmølle som dem der kan ses i Ostia og Pompeji, der vejede godt et tons, krævede en egnet, kraftigt bygget vogn, to okser og fem mand at flytte fra det ene sted til andet. Okser er ganske gode til en sådan opgave, men det kræver, at de bliver fodret og vandet med en mængde, som i vægt svarer til den byrde, de skal trække i løbet af en dag. Det vil sige, at de idealt set kun kunne arbejde hver anden dag eller et antal dage om ugen, hvorefter de skulle have tid til græsse, drikke masser af vand og tygge drøv.

Transporten ind til byggepladsen må være sket af veje og gader, der var reserveret til denne trafik, hvis arbejdstempoet på nogen måde skulle være stabilt. Vognene kunne være kørt ensrettet ind via Porta Capena og ud igen via Porta Metrobiae eller omvendt, fordi de to porte ligger relativt tæt på byggepladsen. Vi skal her glemme alt om, at der ikke måtte køre vogne i Rom i dagtid, dels skulle byggemateriale og alt andet frem, og dels var det et prestigeprojekt igangsat af kejser Vespasian. Arbejdsdagen i antikkens Rom var fra solopgang til omkring 14 jævnt før vores tidsinddeling, hvor det kan give mening generelt at have begrænsninger i trafikken af tunge vogne. Men hele ideen om, at vognene kun måtte køre ind i Rom med varer og forsyninger om natten må bero på en meget alvorlig mangel på kendskab til datidens logistik, hvor verden var en 100 % dagslyskultur! Prøv blot at færdes i en tæt skov om natten, hvor lyskilden er et stearinlys eller en festfakkel; man kan kun se ganske få meter frem, og selv en vogn med okser har en bremselængde.

Vi kan prøve at komme med et bud mængden af personer, som var beskæftiget med transport til og fra byggepladsen, og det vil være et godt bud, at der for hver mand på byggepladsen var i størrelsesorden 25 mand beskæftiget med alle dele fra klargøring til transport; fordring og vanding af okserne; vedligeholdelse af seletøj og vogne; lastning af gods; og selve transporten med maksimalt fire kilometer i timen med last og måske fem eller seks kilometer i timen med tom vogn; og endelig lodsning ved byggepladsen. Antager vi endnu engang, at for hver der var beskæftiget med transport, var der fem, som sørgede for deres fornødenheder til livets opretholdelse, så lander vi på en meget stor del af den arbejdsduelige befolkning i Rom, der på den ene eller måde var involveret i byggeriet af Colosseum. Og vi skal huske alle de andre byggerier, som Vespasian og sønnerne satte i gang.

Det var samlet set en demonstration af, hvordan man fordeler velstand ud til en befolkning samtidigt med, at den bliver holdt beskæftiget. En befolkning med noget at stå op til hver morgen, der holder dem i gang i løbet af dagen og giver dem en indtægt; som de selv kan disponere over; de tænker forhåbentligt ikke på oprør eller anden form for uro; og så hænger de ikke ud på gadehjørnerne og laver dumme ting!

Endelig kommer der arbejderne i stenbruddene; ler lejerne; teglværkerne; skovene med hugst af tømmer og opskæring til stilladser og forskalling; brydning af puzzolaner, islag og kalk til beton; og rebslagere. De boede formodentlig ikke i Rom, men i omegnen, og der kan antallet formodentlig også ganges med mindst 25 i forhold til antallet af arbejdere, der var beskæftiget med transport til byggepladsen.

Undersøgelser af Colosseum har gjort det muligt at rekonstruerer rørplanen, der har bragt vand fra Aqua Claudia og ud i alle dele af bygningen; og vand op til alle etager. Der var

vandposte jævnt fordelt rundt i bygningen, ligesom der var offentlige toiletter. Ligeledes var der faldstammer fra toiletterne, der stod i forbindelse med det system af kloakker og dræn, som ligger nede i fundamentet. Tilsvarende skulle kloakrørene skaffe regnvand væk til Cloaca Maxima

Colosseum var et præstigeprojekt, hvor der også var tænkt i dekoration ud over statuerne i buerne på anden og tredje etage. Trapper og gulve var beklædt med marmor, og alle vægflader var beklædt med marmor så højt op, at øjet ikke kunne skelne, og hænder ikke kunne nå, derefter var væggene pudsede, så de imiterede marmor. Minimum i de områder der var beregnet for de øverste sociale klasser; højere oppe var væggene og lofter pudset og malet hvide, undtagen den nederste halvanden meter, der var malet rød af hensyn til at skjule skidt.

Det efterlader selve arenaen, der var 83 gange 48 meter, og der var en fem meter høj mur op til tilskuerne. I den oprindelige konstruktion indgik de i dag to nedre etager ikke. Arenaen var dækket af et lag sand. Disse to etager blev tilføjet sammen med underjordiske gange under Domitian. Gangene gav forbindelse til bygninger i Colosseums nærhed, hvor den såkaldte Gladiatorkasserne mod nordøst er det bedst kendte.

Arenaen med et rekonstrueret område med "elevator" til højre; og hypergeum er blotlagt. De rekonstruerede siddepladser ses til venstre i billedet.

Det er en fast misforståelse omkring Colosseum, at der blev afholdt søslag. Men det var udelukket, efter at de to nedre etager eller hypogeum var bygget. Arenaens gulv blev derefter bygget i træ, der var dækket med sand. Der indgik 60 aggregater til at løfte dyr og mennesker op i arenaen, som ikke var elevatorer i vor forstand, men en form for lemme, der kunne åbnes og dyr eller mennesker kunne komme op i arenaen. De virkede ved hjælp af taljer, reb og kapstan, så dyrene kunne hæves op, mens de var inde i bure, og via en lem kunne de

motiveres til at løbe op. Tilsvarende med gladiatorer. Der kan i dag ses en sådan lem med løfteaggregat i den del af arenaen, som er rekonstrueret.

De skriftlige kilder omtaler søslag, men der er ingen detaljer, og den tekniske gennemførelse forekommer ikke særligt sandsynligt. En af kilderne er digteren Martial, som har skrevet en række digte under overskriften *Bogen om underholdningen*, hvor han hylder sin egen mæcen, kejser Titus, og indvielsen af Colosseum. Men han er digter, og det er meget upræcist. Sveton er mere detaljeret, men han er ikke samtidig, og hvem er hans kilde?

Et søslag med en eller flere triremer, der var et standard krigskrig, var typisk 30 meter langt, hvilket vil give det næsten uoverstigelige problemer med at vende; og hvordan fik man også lige sådant et skib ind i arenaen. Endeligt skal det have to til tre meter vand under kølen for at kunne sejle, og dermed ville dækkene være på højde med de nederste tilskuerpladser, hvilket tilskuerne nok ville finde en tand for spændende. Der kan så argumenteres for, at der blev brugt mindre skibe måske i halv størrelse, men det ville igen give problemer at få dem ind i arenaen, samt omkring dækkets højde og tilskuerne; udover evnen til at manøvrere kun ville blive minimalt forbedret.

Endelig så er der vandet. Det var sikkert ikke et problem med at skaffe vand fra akvædukten, men der var en mere end almindelig udfordring i at gøre arenaen vandtæt og holde på mindst 6.000 kubikmeter vand. Vand løber som bekendt nedad, hvilket fortsat kommer som en overraskelse for mange klassiske arkæologer, ligesom kendskab til Pascals lov om, at vand udvider sig i alle retninger, når det kommer under tryk, heller ikke er specielt erkendt. Men antager vi, at det lykkedes at fylde arenaen med vand, så kommer det næste problem at få vandet ud! Der kendes ingen antikke ventiler eller sluse systemer, der ville kunne løse denne opgave, således at vandet kunne komme så hurtigt ud, at arenaen indenfor blot nogenlunde nådig tid kunne bruges til andet. Vandet vil være bundet i sandet, og nogen som helst form for kamp mellem gladiatorer ville meget hurtigt komme til at foregå i slowmotion.

På den højre Tiberbred i det nuværende Trastevere havde Gaius Julius Cæsar anlagt et stort bassin, en naumakia, på omkring 500 gange 350 meter, hvor også adoptivsønnen Octavian, den senere Augustus, lod afholde søslag mellem flere skibe og 3.000 deltagere. Det forekommer meget mere sandsynligt.

Den sidste detalje i konstruktionen, som har givet anledning til debat, er solsejlet. Som nævnt er der på ydersiden helt oppe ved murkronen 240 ansatser til master, hvorfra solsejl blev spændt ud af søfolk. Rundt langs Colosseum stod ankersten omkring 18 meter fra bygningen; der står fortsat fem på østsiden. De var beregnet til at fastgøre de meget lange reb, der skulle skabe balance mellem masterne og det udspændte solsejl. Men det var ikke et kæmpestort solsejl, fordi den nødvendige mekaniske trækraft fandtes ikke; tænk et øjeblik på, hvordan skal der skabes et ensartet træk af 240 reb samtidigt uden, at der sker en stor variation i trækket, at et eller flere reb sprænges. Det er langt mere sandsynligt, at solsejlet bestod af en mængde mindre sejl, som enten blev spændt ud over tilskuerpladserne; eller de blev spændt ud mellem masterne, således at ydermuren blev forhøjet med måske op til ti meter; og det gav skygge.

Afslutning

Colosseum blev bygget færdigt og indviet under Vespasians ældste søn Titus. Der blev afholdt lege i 100 dage med kampe mellem gladiatorer og vilde dyr. Ifølge kilderne blev omkring 9.000 dyr dræbt.

Der var ikke forestillinger på noget, der blot lignede daglig basis. Kampdage blev annonceret i god tid i forvejen, dels for at skabe interesse og dels for at sætte kejseren i scene. Det var typisk en dag, men ved særlige lejligheder kunne det være over flere dage, men det var primært i juni eller juli måned.

Men det er en helt anden historie, ligesom at underholdning i Colosseum ikke var den mest populære form for offentlig underholdning i Rom eller Romerriget: det var væddeløb med to- og firspand i Circus. Husk ordene Panem et Circem, det betyder brød og cirkus!

Colosseum set fra Capitol.

Litteratur

Hopkins, Keith & Beard, Mary: *The Colosseum* (2005).

Skydsgaard, Jens Erik: *Public Building and Society*.

Citta' e architecture nella Roma imperial. Atti del seminario del 27 ottobre 1981 nel 25 anniversario dell' Accademia Danimarca.

Analecta Romana Instituti Romana, Supplementum 10 (1983), 223-227.

Romselskabet S.P.Q.R

Vesterdalen 52 | 2870 Dyssegård | Telefon 22 30 64 60 | mogensbang@vesterdalen.dk

Jyske Bank 7854 1361115

